

ULUSLARARASI
GÜÇ MÜCADELESİNİN
YENİ ARENASI
**DOĞU
AKDENİZ**

Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası

DOĞU AKDENİZ

Yayın Koordinatörü | **Ahmet Dünder**

Yayın Yönetmeni | **Zeynep Yeşilova**

Editörler | **Tayyar Arı-Mesut Hakkı Caşın**

Kapak Tasarımı | **Yunus Karaaslan**

Sayfa Düzeni | **Adem Şenel**

ISBN | 978-625-7059-55-8

İDEAL KÜLTÜR YAYINCILIK

Topkapı Mah. Kahalbaşı Sok. No:31/1

Fatih - İstanbul

Tel: +90 212 528 85 41

bilgi@idealkultur.com

Kültür Bakanlığı Sertifika No: 12669

Baskı ve Cilt | **Vadi Grafik Tasarım**

Sertifika No: 47479

1. Baskı | İstanbul, 2021

© *Bu kitabın her hakkı saklıdır. Tamamen veya herhangi bir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınmaz veya kopya anlamı taşıyabilecek hiçbir işlem yapılamaz.*

Esere Ait Kütüphane Katalog Kartına
Karekodu Okutarak Ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI GÜÇ
MÜCADELESİNİN YENİ ARENASI
DOĞU AKDENİZ

Editörler

Tayyar Arı-Mesut Hakkı Çaşın

Bölüm Yazarları

Abdullah Soydemir • Altuğ Günar • Cenk Özgen
Ebru İlter Akarçay • Esra Hatipoğlu • Fahri Erenel
Ferdî T. Güçyetmez • Gamze Helvacıköylü • Gökhan Koçer
Güney Ferhat Batı • Hanefi Yazıcı • İrfan Kaya Ülger
İsmail Şahin • Ozan Örmeci • Sina Kısacık

Bölümler ve Yazarları

Editörler: *Tayyar Arı-Mesut Hakkı Çaşın*

- Giriş:** **Doğu Akdeniz'in Jeopolitik Önemi**
İsmail Şahin, Altuğ Günar
- Birinci Bölüm:** **Türkiye, Birleşmiş Milletler ve Doğu Akdeniz Sorunu**
Esra Hatipoğlu
- İkinci Bölüm:** **Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Siyaseti**
İsmail Şahin, Altuğ Günar
- Üçüncü Bölüm:** **Doğu Akdeniz'de Güç-Denge ve Güvenlik**
Ferdî Güçyetmez
- Dördüncü Bölüm:** **Türkiye'nin Saldırgan Realizme Karşı Doğu Akdeniz'deki Güvenlik Stratejileri**
Fahri Erenel, Abdullah Soydemir
- Beşinci Bölüm:** **Türkiye, Nato ve Doğu Akdeniz**
Gökhan Koçer
- Altıncı Bölüm:** **Uluslararası Siyasette Avrupa Birliği'nin Doğu Akdeniz Stratejisi**
Güney Ferhat Batı

- Yedinci Bölüm:** **Deniz Yetki Alanları, Enerji Kaynakları İhtilafı ve Eastmed Projesi**
İrfan Kaya Ülger
- Sekizinci Bölüm:** **Fransa'nın Doğu Akdeniz Politikasını Anlamak**
Ozan Örmeci
- Dokuzuncu Bölüm:** **Büyük Güçler Rekabetinin Gölgesinde Doğu Akdeniz**
Ebru İlter Akarçay
- Onuncu Bölüm:** **21. Yüzyılda Türkiye'nin Doğu Akdeniz Enerji Güvenliği Politikaları**
Sina Kısacık
- On Birinci Bölüm:** **Türkiye-Kuzey Afrika İlişkilerinin Önemi**
Gamze Helvacıköylü
- On İkinci Bölüm:** **Arap Baharı Sonrası Türkiye-Libya İlişkileri**
Hanefi Yazıcı
- On Üçüncü Bölüm:** **Türkiye'nin Kıbrıs'taki Askeri Varlığı**
Cenk Özgen

İçindekiler

ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	
DOĞU AKDENİZ'İN JEOPOLİTİK ÖNEMİ	15
Doğu Akdeniz'de Kriz, Çatışma ve İşbirliği.....	21
BİRİNCİ BÖLÜM	
TÜRKİYE, BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE	
DOĞU AKDENİZ SORUNU	27
Doğu Akdeniz'de Güç Mücadelesi.....	31
Türkiye-BM-Doğu Akdeniz Sorunu: Öne Çıkan Konular	33
BM'ye Yapılan Karşılıklı İtirazlar	37
BM'nin Doğu Akdeniz Sorununa Yaklaşımı.....	37
Türkiye'nin Doğu Akdeniz Sorununu Gündeme Getirmesi	38
İKİNCİ BÖLÜM	
TÜRKİYE'NİN DOĞU AKDENİZ VE	
KIBRIS SİYASETİ	43
Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Bazı Önemli İhtilaflar	46
Münhasır Ekonomik Bölge.....	50
Kıbrıs Adasına İlişkin Tartışmalar.....	52
Bitmeyen Anlaşmazlık	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞU AKDENİZ'DE GÜÇ-DENGE VE GÜVENLİK.....67

Akdeniz'in Yeniden Keşfi69

Akdeniz'de Güç Boşluğu ve Hâkimiyet74

Akdeniz'de Egemenlik ve Güvenlik Teorileri.....84

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN SALDIRGAN REALİZME KARŞI

DOĞU AKDENİZ'DEKİ GÜVENLİK STRATEJİLERİ.....95

Küresel Güvenlik Sistemindeki Gelişmelerin

Realist Yaklaşımla Değerlendirilmesi98

Türkiye Doğu Akdeniz'de Realizmin Neresinde?114

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE, NATO VE DOĞU AKDENİZ.....125

Kadim Coğrafya128

Türkiye ve Doğu Akdeniz129

Türkiye ve NATO132

NATO ve Doğu Akdeniz134

Doğu Akdeniz: Uluslararası

Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Mı?136

Doğu Akdeniz'de Güvenliği Sağlamak ve

Türkiye'nin Katkısı137

ALTINCI BÖLÜM

ULUSLARARASI SİYASETTE AVRUPA

BİRLİĞİ'NİN DOĞU AKDENİZ STRATEJİSİ.....143

AB'nin Akdeniz Siyaseti146

AB'nin Barselona Parametreleri147

AB'nin Çok Taraflı Stratejisi150

YEDİNCİ BÖLÜM

DENİZ YETKİ ALANLARI, ENERJİ KAYNAKLARI

İHTİLAFI VE EASTMED PROJESİ153

Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları İhtilafı156

Doğu Akdeniz’de Enerji Kaynakları

İhtilafı ve EastMed Projesi164

SEKİZİNCİ BÖLÜM

FRANSA’NIN DOĞU AKDENİZ

POLİTİKASINI ANLAMAK.....175

Tarihsel Süreçte Fransa’nın Akdeniz Politikası.....176

Yakın Geçmişte Fransa’nın Akdeniz Politikası180

Akdeniz için Birlik (AiB)183

Emmanuel Macron Döneminde

Fransa’nın Doğu Akdeniz Politikası187

Fransa’nın Doğu Akdeniz Politikasının

Türkiye ile İlişkilere Etkisi194

DOKUZUNCU BÖLÜM

BÜYÜK GÜÇLER REKABETİNİN

GÖLGESİNDE DOĞU AKDENİZ215

Biriken İhtilaflar ve Yeni Bir Fay

Hattı Olarak Doğu Akdeniz219

ABD Dış Politikasında Dış Dengeleme:

Doğu Akdeniz Güvenlik ve Enerji Ortaklığı Yasası224

Çin ve Rusya: Büyük Güçler Rekabetini

Taşıyan Doğu Akdeniz229

ONUNCU BÖLÜM

21. YÜZYILDA TÜRKİYE’NİN DOĞU AKDENİZ

ENERJİ GÜVENLİĞİ POLİTİKALARI..... 239

Doğu Akdeniz Doğalgazının Piyasaya Sunumu

Kapsamında Öncelikli Alternatifler ve Engeller241

ON BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE-KUZAY AFRIKA İLİŞKİLERİNİN ÖNEMİ.....261

Doğu Akdeniz'in Türkiye'nin Ulusal Güvenliği Açısından Önemi.....	263
Türkiye'nin Afrika Politikasının Gelişimi.....	264
Türk Dış Politikasında Kuzey Afrika Ülkelerinin Yeri	268

ON İKİNCİ BÖLÜM

ARAP BAHARI SONRASI

TÜRKİYE-LİBYA İLİŞKİLERİ.....293

Libya'ya NATO Müdahalesi ve Türkiye'nin Tutumu	296
Türkiye-Libya Mutabakatı	302
Askeri ve Güvenlik İş Birliği Mutabakat Muhtırası	306

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN KIBRIS'TAKİ ASKERİ VARLIğI..... 311

Türkiye'nin Kıbrıs'taki Askeri Varlığı.....	312
Deniz ve Hava Üssü Kurulma Düşüncesinin Tarihsel Seyri	316
Kurulacak Deniz ve Hava Üslerinin Askeri Açından Getirilerinin Tespiti.....	323

KAYNAKÇA331

Önsöz

Doğu Akdeniz’de yaşanan sorunlar, bazen sadece hukuki veya sadece enerji mücadelesi bağlamında ekonomik sorunlar olarak görülse de hukuki/siyasi, ekonomik ve askeri/güvenlik ayağı olan çok boyutlu sorunlardır.

Türkiye’nin Karadeniz’de kara suları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeyi kapsayan deniz yetki alanlarının belirlenmesi konusunda herhangi bir anlaşmazlık söz konusu değildir. Hem Karadeniz’in genişliği hem de bölge ülkelerinin olumlu yaklaşımlarıyla bu bölgedeki sınırlar belirlenmiştir. Dolayısıyla bu bölgede söz konusu hukuki sorunlardan kaynaklanan enerji mücadelesi gibi sorunlar da yaşanmamaktadır. Ancak Ege ve Akdeniz’de Türkiye ile Yunanistan ve Kıbrıs Rum yönetimi arasında deniz yetki alanları konusundaki ihtilaflar hem bu konularda doğrudan sorunlar yaşanmasına yol açarken aynı zamanda bu bölgedeki zengin enerji kaynaklarının çıkarılması ve işletilmesi konusunda da ciddi sorunlara yol açmaktadır.

Türkiye ile Yunanistan arasında deniz yetki alanlarına ilişkin sorunlar aslında yeni olmayıp 1970’li yıllardan bu yana iki devlet arasında bazen sıcak çatışma noktasına kadar gelebilmektedir. Özellikle Ege ve Doğu Akdeniz’de Yunanistan’ın agresif ve maksimalist yaklaşımları ve Ege’yi bir Yunan gölü

haline getirme çabaları sorunun çözümünü zorlaştırmış olup, Yunanistan'ın sorunu AB'ye taşımasıyla zaman zaman Türkiye ile AB ülkelerini de karşı karşıya getirebilmektedir. Ancak sorunun bir sıcak çatışmaya dönüşmemesinde hem Türkiye ile Yunanistan arasındaki güç farkı hem de her iki ülkenin NATO üyesi olması önemli rol oynamıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ise hem benzer iddialarda bulunarak Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kıta Sahanelığı ve Mühürsür ekonomik bölgeyle ilgili haklarını ihlal etmesi hem de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni yok sayarak 2007'den itibaren tek taraflı olarak yabancı şirketlerle ruhsat anlaşmaları yaparak bölgede araştırma ve sondaj izni vermesi Türkiye'yi bu oldubittileri önlemek için gerekli siyasi ve askeri tedbirleri almaya zorlamaktadır.

Son zamanlarda bu denkleme İsrail ve Mısır'ın da dahil olmasıyla Doğu Akdeniz'de Türkiye karşıtı bir cephe oluşturma çabası oldukça görünür hale gelmiştir. Bu ülkelerin deniz yetki alanları konusunda Türkiye ile herhangi bir ihtilafları olmadığı halde böyle bir denkleme yer almaları hukuki ve iktisadi olmaktan ziyade askeri ve stratejik nedenlere dayandığı anlaşılmaktadır. Söz konusu ülkeler Türkiye ile sorunlarını doğrudan müzakere etme yerine Türkiye karşıtı askeri cepheler üzerinden mesaj vermeyi tercih etmişlerdir. Bu denkleme bu bölgede hiçbir hukuki ve ekonomik çıkarları bulunmamasına karşılık BAE, Suudi Arabistan ve Fransa'nın da dahil olması ise sorunun sadece ekonomik ve hukuki bir mesele olmadığını göstermiştir. Bu bağlamda özellikle Yunanistan, İsrail ve Kıbrıs Rum yönetiminin gündeme getirdiği ve İtalya'nın da destek verdiği Eastmed projesi ise her ne kadar bölgedeki enerji (doğal gaz) kaynaklarının Batı'ya ulaştırılması amacıyla oluşmuş görünse de pek uygun bulunmayan bu projenin masada tutulmasında da yine askeri ve stratejik nedenlerin etkili olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır.

Bununla beraber, kitabın baskıya hazırlandığı son günlerde bir taraftan ABD'deki yönetim değişikliği ile bu ülkenin Yunanistan dışındaki ilgili ülkelerle ilişkisini gözden geçirmeye niyet etmesi diğer taraftan Türkiye'nin Libya ve Karabağ'daki kararlı politikaları bu ülkelerin tutumlarında bir değişikliğin olacağı konusunda bazı işaretler vermiş bulunmaktadır. Türkiye, söz konusu ülkelerin olumlu adımlarına aynı şekilde olumlu karşılık vermeye hazır olduğunu en üst düzeyde yaptığı açıklamalarla ortaya koymuştur.

Elinizdeki çalışma bölgedeki sorunları tüm boyutlarıyla tartışmaktadır. Kitap bu konudaki tüm sorunları cevap vermeye odaklanmış ve alanında uzman arkadaşların katkılarıyla oluşmuştur. Çalışmada hem bölgedeki enerji kaynakları ve bundan kaynaklanan sorunlar hem de hukuki ve siyasi sorunlar bütün boyutlarıyla tartışılmaktadır.

Öncelikle kitabın hazırlanmasında çalışmalarıyla katkı veren tüm arkadaşlara teşekkür ediyoruz. Ayrıca İdeal Kültür Yayıncılık ile kitabın baskıya hazırlanmasında ve yayınında emeği geçen yayıncı arkadaşımız Zeynep Özlem Yeşilova'ya titiz ve özverili çalışmaları dolayısıyla teşekkür ederiz.

Doğal olarak çalışmanın tüm eksiklikleri ve kusurları bize aittir.

Editörler

Prof. Dr. Tayyar ARI

Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN